

BURSALI VELİLERİN BALIKESİRLİ HALİFELERİ

Ali DUYMAZ^[*]

ÖZ

Günümüzde Balıkesir ve çevresinde belirli günlerde çeşitli amaçlarla ziyaret edilen çok sayıda yatır bulunmaktadır. Evliya, veli, dede, baba gibi adlarla anılan bazı yatırlar hakkında birtakım tarihi bilgiler de vardır. Bu bilgilerden Balıkesir’de kerametleriyle meşhur ve çok sayıda efsane ve rivayete sahip Hasan Baba, Balıca Sultan, Ayak Dedesi gibi velilerin Bursa’daki Emir Sultan ve Geyikli Baba’nın öğrencileri veya yakın dostları oldukları anlaşılmaktadır. Bu bildiride Bursalı velilerin halefleri olarak değerlendirdiğimiz Hasan Baba, Balıca Sultan ve Ayak Dedesi gibi velilerin etrafında oluşmuş inanış ve uygulamalar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Veli, Balıkesir, Yatır, İnanış, Uygulama.

The Successors in Balıkesir of the Velis in Bursa

ABSTRACT

Nowadays in Balıkesir and around Balıkesir, there are a lot of tombs which are visited in various aims on certain days. There are also some historical knowledge about some toms as Evliya, Dede, Veli and Baba. It is understood that there are some people as Hasan Baba, Balıca Sultan and Ayak Dedesi who are known with their famous miracles and many legends and rumours. There are relationship between these people with Emir Sultan and Geyikli Baba; it seems they are both students and friends of Geyikli Baba and Emir Sultan in Bursa. In this paper, we aim to reveal beliefs and applications which are applied around Hasan Baba, Balıca Sultan and Ayak Dedesi who are successor of the velis in Bursa.

Keywords: Bursa, parent, Balıkesir, tomb, beliefs, practices

^[*] Prof. Dr. Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

GİRİŞ

Günümüzde Balıkesir ve çevresinde belirli günlerde çeşitli amaçlarla ziyaret edilen çok sayıda yatır bulunmaktadır. Evliya, veli, dede, baba gibi adlarla anılan bazı yatırlar hakkında birtakım tarihi bilgiler de vardır. Bu bilgilerden Balıkesir’de kerametleriyle meşhur ve çok sayıda efsane ve rivayete sahip Hasan Baba, Balıca Sultan, Ayak Dedesi gibi velilerin Bursa’daki Emir Sultan ve Geyikli Baba’nın öğrencileri veya yakın dostları oldukları anlaşılmaktadır. Bu bildiride Bursalı velilerin halefleri olarak değerlendirdiğimiz Hasan Baba, Balıca Sultan ve Ayak Dedesi gibi velilerin etrafında oluşmuş inanış ve uygulamalar incelenmiştir. Ancak konuya giriş açısından bu velilerin yaşadığı dönemlerde Bursa ve Balıkesir’in tarihi, siyasi ve kültürel yapısıyla ilgili küçük bir değerlendirmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Bursa, Süleyman Şah’ın 1080’de İznik’i fethederek merkez yapmasından hemen sonra fethedilmiş, ancak çeyrek asır sonra tekrar Bizans hâkimiyetine girmiş bir şehirdir. Osmanlıların fetih hareketlerine kadar da Bizans’ın sınırları içinde kalmıştır. Kaynaklar, Osman Bey’in Bursa’yı 6 Mayıs 1326 yılında büyük bir kuşatmanın neticesi olarak Bizans’tan teslim almasından sonra bu şehrin her açıdan Osmanlı’nın önemli merkezlerinden birisi olduğunu yazar. Ayrıca Bursa, Osmanlı döneminde Anadolu eyaletlerine bağlı olan ve Hüdâvendigâr adını taşıyan sancağın merkezliğini yapmıştır. Domaniç, Söğüt, Akhisar, Mihaliç, Gönen, Kepsut, Edincik gibi yerleşim birimleri de bu sancağa bağlı kazalardandır. Ekonomi ve siyaset alanındaki gücünü kültürde de gösteren Bursa, özellikle İstanbul’un fethinden önce Şemseddin Fenârî, Abdurrahman Bistâmî, Lamiî, Niyâzî-i Mısırî, Bursalı İsmail Hakkı, Ahmet Paşa, Emir Sultan gibi çok sayıda önemli âlim, şair ve mutasavvıf yetiştirmiştir. (İnalcık, 1992, 446-449).

Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemlerinde Balıkesir’in konumuna bakıldığında ise şehrin Süleyman Şah döneminde geçici bir süre Türk hâkimiyetine girdiği, ancak I. Haçlı Seferi’nden sonra tekrar Bizans’ın eline geçtiği görülmektedir. Şehir ve civarı tahminen 1300 yıllarında kesin olarak Türk yurdu haline gelmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti dağılma sürecinde girdiğinde Karesi Bey, bu bölgede uç beyidir ve Balıkesir’i kendine merkez edinmiştir. Onun oğlu Demir Han ise şehrin nüfusunu sürekli Türkmenlerle arttırarak çok geçmeden bu bölgede Bizans’la savaşabilecek bir konuma gelmiştir. 1341 yılına gelindiğinde ise Karesi Beyliği artık Osmanlı Devleti’nin bir parçası olmuştur. Balıkesir bir ara I. Murat’ın oğlu Yakup Bey’in buraya vali tayin edilmesiyle “şehzade sancağı” olmuş, ancak bir müddet sonra Balıkesir, Karesi sancağının merkezine dönüşmüştür. Bu sancağın

sınırlarının, bugünkü Balıkesir ili sınırlarıyla büyük oranda örtüştüğünü görüyoruz (İlgürel, 1992, 13).

1. BURSALI VELİLER HAKKINDA TARİHİ VE EFSANEVİ BİLGİLER

1.1. Emir Sultan

Asıl adı Şemseddin Muhammed olan Emir Sultan, Buhara’da ünlü bir mutasavvıf olan Seyyid Ali Buhara’nın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Tahminen 1368-1369 yıllarında doğduğu düşünülen Emir Sultan’ın soyunu bazı biyografi kitapları Muhammed el-Mehdi el-Muntazar’a yaslarken, bazı kaynaklar ise onun Musa el-Kazım’ın oğlu İbrahim’in soyundan geldiğini öne sürmektedirler. On yedi on sekiz yaşlarında babasını kaybederek hac için Buhara’dan ayrılan Emir Sultan, birkaç yıl Medine’de bulunduktan sonra, önce Bağdat’a, daha sonra ise Karaman, Niğde ve Kütahya üzerinden Yıldırım Bayezid döneminde Bursa’ya ulaşmıştır. Hatta yolculuğu esnasında ona kandil şeklinde bir nurun eşlik ettiği ve bu kandilin söndüğü yere defnedileceğinin kendisine bildirildiği yönünde bazı rivayetlerin oluştuğundan haberdarız. Anadolu’ya gelmeden önce Şemseddin Muhammed olarak bilinen bu veli, Bursa’da Emir Sultan veya Emir Seyyid adlarıyla anılmaya başlar ve kısa sürede şehrin ileri gelenleri arasına girer.

Yıldırım Bayezid’in kızıyla evlenmiş olan Emir Sultan, II. Murat’ın 1422’deki İstanbul kuşatmasına katılarak Osmanlı döneminde sadece dini ve kültürel hayatta değil, fetih hareketlerinde de bulunmuştur. Kaynaklar, Yıldırım Bayezid’in, Çelebi Mehmed’in ve II. Murat’ın Emir Sultan’a hürmet ettikleri, hatta sefer öncesinde Emir Sultan’ın elinden kılıç kuşanıp duasını aldıklarını bildirmektedir. Halvetiyye, Nakşibendiyye ve Kübreviyye tarikatlarından birine mensup olduğu rivayet edilen Emir Sultan’ın tarikat silsilesi hususunda da muhtelif bilgiler vardır. Başta Bursa olmak üzere Osmanlı’nın hâkim olduğu pek çok bölgede tanınan ve hakkında çok sayıda menkıbe bulunan Emir Sultan’ın düşünceleri halifeleriyle Anadolu’nun pek çok yerine taşınmıştır. Emir Sultan, daha hayatta iken onun halifeleri Anadolu’da Balıkesir, Edremit, Mihaliç, Karaman, Aydın sancaklarına; Rumeli’de ise Gelibolu’dan başlayarak sınır boylarına kadar adını taşımışlardır. Vefatından sonra ise dervişleri, her yıl Bursa’ya gelip mürşitlerinin mezarını ziyaret etmeye ve bu ziyaretler de geleneksel hale gelmeye başlamıştır. Bölge halkının da bereket kaynağı olarak nitelendirdikleri bu ziyaretlerin, yirminci yüzyıla geldiğinde artık dini bayramlar ve günlerle sınırlı hale geldiği görülür (Algül, 1995, 146-148).

Emir Sultan etrafında oluşmuş menkıbeler, onun kerametlere ve olağanüstü güçlere sahip olduğunu göstermektedir. Bazı menkıbeler onun darda kalan askerlere yardım ettiğini anlatırken bazıları ise ateşe hükmedişini nakleder (Algül, 1995, 148). Yıldırım Bayezid'in kızı ve Emir Sultan'la ilgili bazı söylentiler çıkınca Emir Sultan padişahın huzuruna aynı kap içinde bir miktar kor ve pamuk getirir. Korun pamuğu yakmadığını gören Bayezid, söylentilerin yalan olduğunu anlar ve kızını Emir Sultan'a verir (Araz, 1984, 38). Ulu Cami ile ilgili olarak halk arasında anlatılan efsanelerin birinde Emir Sultan, Yıldırım Bayezid'e içkiyi bıraktırmıştır. Rivayete göre Ulu Cami'nin yapımı tamamlandığında Bayezid, Emir Sultan'a camiyi nasıl bulduğunu sorar. Emir Sultan da caminin dört tarafına yapılması gereken meyhanelerin unutulduğunu söyler. O dönemde fazlaca içki içme alışkanlığı olan Bayezid, Emir Sultan'ın bu sözü üzerine bir daha ağzına içki koymaz (Olgun, 1989, 165).

Emir Sultan etrafında anlatılan menkıbeler, Buhara'dan başlayarak Medine ve Bursa'da karşılaştığı olaylarla ilgilidir. Diğer bir ifadeyle Emir Sultan'ın Bursa'ya geliş güzergâhıyla ilgili de menkıbeler vardır. Emir Sultan, Buhara'da iken bazı kerametler sergilediğini anlatan menkıbelerden haberdarız. Bunların birinde daha babası hayatta iken evlerine gelen bir adamın yalvarmalarına dayanamayan Emir Sultan, onun için dua etmiş ve kuruyarak harap olmuş bir bahçeyi tekrar yemyeşil hale getirmiştir (Olgun, 1989, 174). Buhara'dan Medine'ye gittiği söylenen Emir Sultan, burada seyitlik imtihanına tabi tutulmuştur. Rivayetlere göre Emir Sultan, ancak seyitlerin girebildiği bir yere girmek ister, ancak onun seyit olduğuna inanmayan birisi onu içeriye almaz. Bunun üzerine Emir Sultan, o kişiye Hz. Muhammet'in kabrine giderek kabre selam vermeyi teklif eder. Emir'e göre selama cevap geldiği takdirde seyitlik meselesi çözülecektir. Söylendiği gibi kabre gidip selam verdiklerinde sadece Emir Sultan'ın selamına karşılık gelir. Bunu duyan Medineliler, Emir Sultan'ın itibarını geri iade ederler (Olgun, 1989, 175).

Bunların yanı sıra Emir Sultan'la ilgili olarak anlatılan çok sayıda menkıbe vardır. Bu menkıbelerde Emir Sultan, çeşitli kerametler ve olağanüstülükler göstermektedir. Bazı menkıbelerde kendisini öldürmek isteyen kişileri belaya uğratarır. Kumu altına, çakıl taşlarını yılan ve akrebe çevirir. Yıldırım Bayezid, savaşta yaralandığında Emir Sultan, ondan çok uzaklarda olmasına rağmen tayy-ı zaman ve tayy-ı mekân yaparak onun yarasını sarar ve gözden kaybolur. Elindeki asasını yere vurduğunda yerden su çıkarır. (Olgun, 1989, 178, 180-181, 183-184, 185).

1.2. Geyikli Baba

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarındaki menkıbevi tarihin önemli simalarından birisi olan Geyikli Baba hakkında bilgi veren kaynakların büyük bir kısmı menakıpnamelerden ibarettir. Bu kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Geyikli Baba, dağlarda geyiğe binip dolaştığından kendisine “*geyikli*” lakabı takılmıştır. Bu bilginin yanı sıra sırtında bir geyik postuyla dolaştığından bu adın kendisine verildiğini nakleden menakıpnameler de vardır. Geyikli Baba'nın asıl adının “*Hasan*” olduğunu Yunus Emre söylerken Bursalı İsmail Belig ise “*Ulvi*” olarak kaydetmiştir, ancak bu konuda araştırma yapan tarihçiler, birinci görüşü daha tutarlı bir bilgi olarak değerlendirmektedirler. Menakıpnamelerde Geyikli Baba'nın Azerbaycan'ın Hoy bölgesinden İnegöl yakınlarına gelerek tıpkı kendisi gibi geyiklere binmiş müritleriyle başta Bursa'nın fethi olmak üzere çok sayıda fethe katıldığı yönünde rivayetler bulunmaktadır. Geyikli Baba'nın Orhan Gazi ve etrafındaki devlet adamlarıyla yakın ilişkisinden hareketle onun devletin üst kısmından da itibar gördüğünü söylemek mümkündür.

Geyikli Baba, Vefaiyye tarikatına mensup bir gazi-derviştir. Kaynaklar onun çok sayıda müride sahip olduğunu ve bunlara “*Geyikli cemaati*” dendiğini nakleder. Bu bakımdan Geyikli Baba'nın Balıkesir'de halifelerinin veya müritlerinin olması normaldir, çünkü onun dervişleri Konya, Erzurum, Malatya, Sivas, Adana ve Biga başta olmak üzere çok geniş bir alana yayılmışlardır (Ocak 1996: 45-46). Bursa'nın Gürsu ilçesine bağlı Baba Sultan Köyü'nde bulunan Geyikli Baba'nın mezarı, son yıllara kadar haziran ayının başında ziyaret edilmiş, ziyaret esnasında etli pilav dağıtılıp Kur'an okutulmuştur (Olgun, 1989, 225).

Geyikli Baba hakkında da çok sayıda menkıbe oluşmuştur. Bu menkıbelerin birinde Turgut Alp, Orhan Gazi'ye Keşiş dağı eteklerinde kurulu bir köye bir dervişin geldiğini ve geyiklerle konuştuğunu haber verdiğinde Orhan Gazi, Geyikli Baba'yı huzuruna çağırır, ancak o bunu reddeder. Daha sonra ise Geyikli Baba, bir çınar ağacını getirip Orhan Gazi'nin ikamet ettiği yere dikip uzaklaşmıştır. Bu ağacın Osmanlı Devleti'nin uzun ömürlü ve daim olacağının sembolü olduğuna inanılmış ve uzun yıllar itinayla korunmuştur (Araz, 1984, 19-20).

Görüldüğü gibi hem Emir Sultan'ın ve hem de Geyikli Baba'nın kerametlerini, olağanüstü davranışlarını anlatan çok sayıda menkıbe vardır. Bu menkıbelerin benzerleri Balıkesir'deki halifeleri hakkında da anlatılmaktadır. Şimdi Bursalı velilerin halifeleri veya yakın dostları olan Balıkesirli bazı velilere yakından bakalım.

2. EMİR SULTAN VE GEYİKLİ BABA'NIN BALIKESİRLİ HALİFELERİ

2.1. Hasan Baba

Balıkesir merkezinde bugün Hasan Baba Çarşısı adı verilen kapalı çarşının içinde bir yatır vardır. Bu yatır ve yatırın içinde yatan muhterem zat hakkında halk arasında pek çok efsane anlatılmaktadır. Kendi ismiyle anılan ve önceleri tek katlı arasta halindeyken daha sonra çok katlı bir iş hanına çevrilen kapalı çarşıda bulunan Hasan Baba'nın yatırı, Anadolu'da etrafındaki her şey değişse de hangi sebeple olursa olsun yatırların kaldırılıp yerlerinin değiştirilemeyeşinin en güzel örneklerden biridir. Bu durum Türk kültüründe ata mezarlarına ve veli şahsiyetlere duyulan korkuyla karışık saygının bir göstergesidir. Hasan Baba'nın yatırı da bu nedenle kapalı bir çarşının içinde bulunmaktadır. Mezarındaki kitabe Hasan Baba'nın 1404'te doğduğu, 1451 yılında da öldüğü yazmaktadır (Akpinarlı, 1973, 21).

Şakaik-ı Nu'maniye'de Hasan Baba hakkında şu hususlar aktarılır:

“Karesi vilâyetindendir. Mahmiye-i Burûsa'da medfûn olan Seyyid ... evliyâ-i neyyir-i hayr etkiya-i sadr-ı sūdûr-ı mukarrebîn-i bârî Seyyid Muhammed bin Ali Hüseyin-i Buhârî rahmatullahi-aleyh Hazretleri ile musâhabet ve münâsebet idüb istigmâl-i kemâl ve istihsâl-i hâl eyledikten sonra anlarıñ akabinde seccâde-i irşâda cülûs eyledi. Nakât-ı ashâb ve sıkât-ı ahzâb ahhâbından menkûldür ki merhûm ve magfûrla Emir Sultan Hazretleri âhir ömründe hasta olup rûh u pür-fütûhu âlem-i lahûta revâne mukarrer oldukda âmme-i ashâb ve ahhâbı kendüleriden birini irşâd için ta'yin idüp hâl-i hayâtında makâm-ı vâlâlarına ikâmet ve iclâs ve iltimâs eylediler. Bu mukâbeleda Emir Sultan Hazretleri rûh-ı kelâmı bu kâlib üzre ifâza ele-diler ki Hazret-i perverdigâr lâyezâlik emriyle vefât itdükde vâkıf-ı esrâr-ı esmâr-ı Sübhâniye ve ârif-i serâir-i zemâir-i Rabbâniye filân nâm meczûba varup seccâde-i hilâfete sezâvâr olan kimesneyi andan istifzâr eylesüz ki bu merâmıñ itmâmı anıñ ta'yin ve tebeyyinine menût ve merbûtdur. Şi'r:

Zebâneş tercümân-ı nûkte-i gayb

Dileş âyine-i esrâr-ı lâreyb

Binâen-alâ zâlik fırka-i merkûma varup bast-ı kelâm eylediklerinde ol meczûb hiddet ve gazâba gelüp ol tâyifeyi huzûr-ı pür cevrenden redd ü tard eyledi. Def'a-i sâniyede tekrîb-i kelâm ve îade-i merâm eyleyüp tafsîl-i sâbık üzre Emir Sultân Hazretleriniñ vasiyetini hikâyet eyledüklerinde meczûb mûmâileyh vasiyyet-i mahkiyeyi kabûl idüp nola görelim didikten sonra tâife-i merkûmeye Cebâb-ı arşa nazar ile göz deyü buyurdular. Ol tâife dahi çeşm-i zâhir ile sab ü semâyâ nazar idüp

dide-i bâtnla arş-ı muallâyâ teveccüh eylediklerinde Emir Sultan Hazretleriyle Hâce Hasanı ikisini bir yerde cülûs eylemiş gördüler. Bu işâret-i pür beşâretten maksûd fehm olunub emr-i hilâfete ehakk ve ihsân Hâce Hasan olduğunu teferrüz v tehad-dis eylediler. Mûmâ-ileyh takî nakî müteverri' ve müteberri' kimesne idi. Matâmih-i enzâr ve müsâmih-i efkârı ibâdet ve taât olub kendünüñ mechûd u makdûrî zümre-i müstersîdîn için delîl-i râh-ı hadîyy olmaga masrûf ma'tûf idi. Şi'r:

“Hemei kareş be-rûz u şeb ibâdet

Be-ma'bûd-ı halâik kerd-i taât” Rahmetullah. (Mecdi Mehmet Efendi, 1989, 132)

Büyük veli Emir Sultan'ın halifesi olduğunu öğrendiğimiz Hasan Baba, din-dar ve âlim birisidir. O, şimdi kabrinin bulunduğu ve o zamanlar Arap Hanı'nın bir odası olan yerde yaşadığı için “Öldüğüm zaman beni buraya gömersiniz” diye vasiyet etmiş, öldükten sonra da bu vasiyeti yerine getirilmiş. Münzevi bir hayat sürmesine rağmen son derece âlim bir zat olduğu, ilimizde Ayak Dedesi adıyla bi-linen yatırda yatan Şeyh Şemseddin Efendi'nin de onun öğrencileri arasında bu-lunduğu bilinmektedir (Yasa-Korkut, 1936a, 109).

Hasan Baba'nın Balıkesir'e ne zaman ve nasıl geldiği hususunda tarihi kay-naklarda yeterli bilgi yoktur. Balıkesir'e gelişle ilgili bilgiler de daha çok efsa-nelerde geçmektedir. Bu efsanelerin birinde Yıldırım Bayezid, Ulu Cami'yi yaptı-rdıktan sonra ilk hutbenin okunması ve ilk Cuma namazının kıldırılması için Emir Sultan'a emir verir, Emir Sultan bu emri alır almaz itiraz ederek “Gavs-ı azam bu şehirde iken bu iş bize düşmez” diye haber gönderir. Emir Sultan'ın gavs-ı azam dediği Hasan Baba imiş. Güya Hasan Baba o devirde Bursa'da Ulucami dibinde veya yakınlarında eskicilik yapıyormuş. Hemen Hasan Babaya haber göndererek, Padişahın emirlerini bildirmiş. Hasan Baba gelenlere: “Emir Sultan bu işi benden daha iyi yapar” diyerek yanından kovmuş. Emir Sultan tekrar haber göndermiş. Yine kovmuş ve nihayet üçüncü gelişlerinde: “Ya, Emir Sultan bizim Bursa'da oturmamızı istemiyor” diyerek eskiciliğe ait ne kadar malzemesi varsa bir çuvala doldurmuş ve sırtına alarak doğruca Balıkesir'e gelmiş (Akpınarlı, 1973, 13-14). Efsane, Hasan Baba'nın Emir Sultan'la ilgisine ve Hasan Baba'nın Bursa'dan Balıkesir'e gelmiş bir veli olduğuna dikkat çekmektedir.

Hasan Baba'nın Emir Sultan'la ilişkisini yansıtan başka rivayetler de vardır. Emir Sultan'ın öğrencilerini Hasan Baba'ya göndermesi bunlardan birisidir. Emir Sultan birbirinden akıllı ve yetenekli yedi öğrenciye ders verirken hastalanır ve öğ-rencilerine Balıkesir'deki Hasan Baba'ya gitmelerini söyler. Yedi öğrenci Hasan Baba'yı bulurlar ve Hasan Baba, onlara bazı kerametlerini göstererek sırta kadem

basar. Balıkesir’de kalıp vefat eden yedi öğrencinin Başçeşme mezarlığına defnedildiğine inanılmaktadır (Akpınarlı, 1973, 15-17).

Bu tarihî bilgilerin yanı sıra Hasan Baba hakkında pek çok efsane ve inanış da vardır. Bunlardan en önemlisi kabrinin yerinin değiştirilemeyişi hakkında anlatılanlardır.

2.1.1. Hasan Baba ve Kabri

Anlatılanlara göre eskiden Hasan Baba’nın kabrinin bulunduğu yer bir mezarlıkmış. Belediye buraya bir hal yaptırmak istemiş. Fakat yatıra kimse el sürmemiş. Hatta belediye bir ameleyle mezarı kaldırması için talimat vermiş. Fakat amele mezarın başına geldiği vakit, her tarafını bir titreme alıp kazmayı kabre vuramamış. Gece de Hasan Baba, burada çalışan amelenin rüyasına girmiş.

Başka bir efsaneye göre ise Hasan Baba’nın kabrinin yeri belirsizmiş. Bir asker bir gün yemek için karpuz ile peynir alıp bir ağacın dibine oturmuş. Yemeğini yedikten sonra kalkmak istemiş, ancak bir türlü yerinden doğrulamamış. Etrafına toplanan insanların yardımına rağmen asker bir türlü yerinden kalkamamış. Sonunda halktan birisi, “*Karpuzun kabuklarını temizle!*” demiş. Ancak temizlik yapıldıktan sonra asker kalkabilmiş. Bu olaydan sonra burasının Hasan Baba’nın kabri olduğu anlaşılmış. Ondan sonra buraya yerden bir iki metre yükseklikte, beyaz sıvalı, üst tarafı yeşil renkli bir sanduka şekilli kabir yapılmış (Kerim, 1934, 386-387).

Hasan Baba hakkında anlatılan başka bir efsaneye göre, Hasan Baba, bir insan öldüğü zaman eğer ömrünü boş şeylerle geçirdiyse ya da Allah yolunda geçmeyen bir ömür için “*Yuh olsun!*” diyormuş. Bir gün yine esnaftan biri ölmüş. Ölen adam da ömrünü boş yere geçirdiği için Hasan Baba ona da “*Yuh olsun!*” demiş. Ölen adamın oğulları bunu duymuş. Onlar da kendi aralarında “*Hasan Baba ölünce biz de ona yuh olsun diyelim*” demişler. Bir gün Hasan Baba ölmüş. Zağnos Paşa Camisi’nde cenaze namazı kılındıktan sonra cenazesi mezarlığa doğru götürülürken bugünkü mezarının bulunduğu yere gelince o iki genç, “*Sana yuh olsun!*” demiş. Bunun üzerine Hasan Baba tabuttan kalkıp “*Size yuh olsun*” demiş. Bu olaydan sonra mezarı, bugünkü mezarının bulunduğu yerde kalmış. Daha sonra kimse onun mezarını kaldıramamış (Hacer Güzel).

Bu efsanenin başka bir varyantı Gaziantep’te “Yufbaba” isimli bir veli şahsiyet etrafında anlatılmaktadır. Efsaneye göre “Yufbaba”, hiddetlendiği bir kişiye “yuf” derse o kimse muhakkak bir musibete uğramış. Bu dede öldüğü gün cenaze

alayında bulunan bir zat, “*Sağ iken herkese yuf diyordu, şimdi kendine de yuf*” deyince Yufbaba tabuttan başını kaldırarak “*Sana da yuf*” demiş, adam orada ölmüş, ölen adamın cenazesi kendisinden evvel mezara götürülmedikçe de tabutunu yerinden oynatamamışlar. Gaziantep ilçe iken orada bulunan bir kaymakam Yufbaba’nın yerini değiştirmek istemiş, biraz ilerdeki meydana yeni bir türbe yaptırmış. Fakat ertesi gün sabah herkes yeni türbenin yıkıldığını, eski türbenin ise yerli yerinde olduğunu görmüş (Kazım, 1935, 314-320). Aynı efsanenin farklı iki veli şahsiyet etrafında anlatılması, halk anlatımlarında sıklıkla karşılaştığımız durumlardandır. Hasan Baba’nın türbesi ile Yufbaba’nın türbesinin yerinden kaldırılamayışının nedeni üzerine halk arasında aynı efsane anlatılmaktadır. Bu durum efsanelerin teşekkülü ile ilgilidir. Sözlü gelenekte bir olay üzerine halkın hafızasında yer teşkil etmiş olan bir efsane yeni çevre ve şartlara adapte olabilmektedir (Sakaoğlu, 1980, 6-7).

Hayatı hakkında tarihi kaynaklarda bilgi bulabildiğimiz Hasan Baba, halk arasında ermiş olarak tabir edilen veli bir şahsiyettir. Onun velayeti, mezar yerinin kaldırılamayışını konu alan efsaneyle pekiştirilmiştir. Ancak hakkındaki diğer efsaneler de onun veli bir şahsiyet olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu efsanelere göre Hasan Baba, “*tay-ı zaman, tay-ı mekân*”la kısa zamanda uzun mesafeler kat ederek ve mendilinin içinde ateş taşıyarak kerametlerde bulunmaktadır.

2.1.2. Hasan Baba’nın Hac’daki Ustasına Börek Götürmesi

Efsaneye göre Hasan Baba, bugün kabrinin bulunduğu çok katlı iş hanının yerinde bulunan çerçiciler arastasında ayakkabı tamir ediyormuş. Çerçiciler ona “Eskici Baba” derlermiş. Bir gün bu işyeri sahibi hacca gitmiş, hacdayken canı börek istemiş. Bu durum Hasan Baba’ya malum olmuş. Hasan Baba, han sahibinin evine gitmiş ve hanımına “*Ustanın canı senin her zaman yaptığın börekten istemiş. O börekten yapar mısın, ben ona götüreceğim*” demiş. Kadın şaşırılmış, ama Hasan Baba’nın kendi canının börek istediğini düşünüp sevabına böreği yapmış ve Hasan Baba’ya vermiş. Hasan Baba da o böreği hacda han sahibinin yanına koymuş. Han sahibi de, “*Bu börek kokusu nereden geliyor acaba? Bu benim istediğim börek*” demiş, böreği Hasan Baba’nın koyduğunu görmemiş. Sonra han sahibinin hac vazifesi bitmiş, evine dönmüş. Hanımına, “*Hanım, ben hacdayken bir gün senin yaptığın börek zembille başucuma geldi, mis gibi koktu, ben o böreği yedim*” demiş. Hanımı da, “*Bir gün Hasan benden sana götüreceğim diye börek istedi. Ben de kendi canı istemiştir diye yapıp verdim*” demiş. Burada onun ermişliği ortaya çıkmış (Hacer Güzel).

Evliya, veli, ermiş, eren gibi isimlerle anılan şahsiyetler etrafında teşekkül eden efsaneler, büyük oranda olağanüstü niteliklere sahip dini şahsiyetlerin kerametlerini anlatırlar. Bu kerametler arasında sıradan bir insanın yapamayacağı şekilde zaman ve mekân arasında geçişler yapması da vardır. Anadolu'daki pek çok efsanede tay-i mekân tay-i zaman yapan ermişlerin hikâyeleri anlatılır. Bu tarz efsanelerle bu kişilere saygı artmakta, yıllar geçmesine rağmen mezarları korunmakta ve ziyaret edilmektedir. Ayrıca, mekânlar arası geçişte gidilen yerlerin başında Mekke gelir. Kâbe'nin olması ve Hac ziyareti nedeniyle Müslümanlar için merkezi ve kutsal bir yer olan Mekke'ye pek çok evliya rivayetlere göre anlık geçişler yapmaktadırlar.

2.1.3. Hasan Baba ve Zağnos Paşa'nın Askeri Efsanesi

Hasan Baba ile ilgili anlatılan başka bir efsaneye göre Hasan Baba'nın yaşadığı devirde Zağnos Paşa bir asker görevlendirmiş; *“Oğlum namaza gitmeyenleri namaza davet et, ama döverek ve sopayla değil, tatlı dille davet et.”* demiş. Bu asker kendisine verilen görevi yapmaya başlamış. Bir gün Hasan Baba'nın dükkânına gelmiş. Bakmış ki Hasan Baba ayakkabı yapıyor. Asker Hasan Baba'ya: *“Namaz vakti geldi, ezan okunuyor, neden namaza gitmiyorsun?”* demiş. Hasan Baba, *“Oğlum bir emanet var, şu ayakkabıyı bitireyim, o zaman gideceğim”* demiş. Asker *“Olmaz!”* diye ısrar etmiş. Hasan Baba o zaman, *“Oğlum, birisi gelecek, birkaç dakika bekle”* demiş. Asker, Hasan Baba'nın dükkânına girmiş, oturmuş. Hasan Baba askere, *“Yum gözünü”* demiş. Bu sözü söyler söylemez kendilerini Mekke'de bulmuşlar. Cuma namazını beraber kılmışlar. Hasan Baba orada kaybolup gitmiş. Asker sağına bakmış, soluna bakmış, ama Hasan Baba'yı bulamamış. Asker *“Yarabbi neden böyle bir şey yaptım”* diye ağlamaya başlamış. Oradaki mübarek zatlardan birisi, *“Oğlum neden ağlıyorsun?”* diye sormuş. Asker, *“Ben Hasan Baba'ya hata yaptım, onu kırdım”* demiş. O zat, *“Haftaya kadar burada bekle, geldiğinde eteğini tut özür dile”* demiş. Aradan bir hafta geçmiş, Hasan Baba gelmiş. Asker, Hasan Baba'nın eteğinden tutmuş, yalvarmış, özür dilemiş. Hasan Baba askere, *“Yum gözünü”* demiş. Asker gözünü yummuş. Gözünü açtığında asker kendini Yıldırım Camii'nin yanındaki çeşmelerde bulmuş. Bu olayı Zağnos Paşa'ya anlatınca Paşa, *“Oğlum öyle adamlara hiç kusur işlenir mi?”* demiş (Elif Leyla Erkek).

Hasan Baba'nın ermişliği ile ilgili anlatılan bu efsane ile halk aslında Hasan Baba'nın kabrinin neden kaldırılamadığına ve bu kabrin bugün neden bir kapalı çarşının ortasında bulunduğu bilinçaltında geleneksel kodlamalarla açıklama

getirmektedir. Çünkü geleneğin belirleyip devamlılığını sağladığı atalar kültü ve bu kült etrafında oluşan inanışlar, atalara ve onların mezarlarına saygı duyulmasını gerektirmektedir. Bugünkü türbe ve yatırlar ise geçmişteki ata mezarlarının bir izdüşümüdür ve saygıyı hak etmektedir. Bu efsane de kutsalı ve ona saygılı olmayı öğretmekle birlikte Hasan Baba'nın da Anadolu'daki diğer evliyalarla benzer özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Balıkesir'de Hasan Baba hakkında en çok anlatılan efsanelerden biri de kardeşi olarak bilinen Çırpılı Dede ile ilgili efsanedir.

2.2. Balım Sultan

Balıkesir'de “*Balıca Sultan*” şeklinde bilinen Balım Sultan'ın türbesi Balıkesir merkezinde, Hacı İlber Mahallesi'nde bulunmaktadır. Türbesi günümüzde de ziyaret edilen Balım Sultan'la ilgili bilgiler onun Geyikli Baba ile olan ilişkisine dikkat çekmektedir. Bursa'nın fethinde Geyikli Baba'yla birlikte savaşmış olan Balım Sultan'a Geyikli Baba: “*İkimizin de burada durmasına gerek yok. Seni irşad göreviyle Karesi Beyliği'ne gönderiyorum*” diyerek onu Balıkesir'e gönderir. Balım Sultan, bugün yataının bulunduğu yere yerleşir ve burada üzüm bağları yetiştirmeye başlar. Onun üzümleri o kadar tatlıdır ki, üzü çok geçmeden her yere yayılır. Üzümlerin bu kadar tatlı olması, onun kerametini yorur. Üzümler artık şifa niyetine yenmeye ve aranmaya başlar. Üzümlerin tadından ötürü bu veliye “*Balıca*” adının verildiği rivayet edilir. Balıca'nın burada müritleri olur ve vefatında yaşadığı yere türbesi yapılır (Akyalçın, 1998, 48).

Tarihi kaynaklarda doğum ve ölüm tarihleri hakkında kesin bilgiye rastlayamadığımız Balım Sultan'ın Orhan Gazi döneminde Bursa'nın fethine katılmış olduğu bilgisi üzerinde ittifak vardır (Ayrıl, 1996, 7). Balıkesir'deki Balım Sultan'ın yaşadığı tarihi ve çevreyi tespit etmek isteyen Abdülhakî Gölpinarlı, Ahmet Refik'in *Türkiye Tarihi* adlı eserinden aldığı bir vesikadan hareketle “*Balıca Sultan, Orhan devrinde yaşamış ve Geyikli Baba ile beraber Bursa fethinde bulunmuş bir zattır. Binaenaleyh zaman itibariyle Bektaşilerin ikinci pir saydıkları 922 hicride ölen Balım Sultan'dan daha evveldir ve onunla münasebeti yoktur.*” der. Ayrıca Gölpinarlı, Geyikli Baba'nın Baba İlyas müridi olduğunu ve Balım Sultan'ın da Geyikli Baba'yla yakın dost olduklarını söyleyerek Balım Sultan'ın Babaî olabileceğini ileri sürer (Gölpinarlı, 1934, 370).

Balıkesir'de yaşadığı bazı sicil kayıtlarıyla ispatlanmaya çalışılan Balım Sultan'ın türbesi etrafında bazı inanışlar da oluşmuştur. Buraya yapılacak ziyaretin sıtmaya ve gelinciğe iyi geldiği ve türbedeki iki mezar arasında yatan kişinin

hastalıklardan kurtarılacağı yönündeki inanışlar bunlardan bazılarıdır (Ayrıl, 1996, 9). Bunların yanı sıra yatıra pislik döken veya saygısızlık yapan kişilerin belaya veya felakete uğradığını anlatan rivayetler bugün de halk arasında gezinmektedir. Yatırın civarında yaşayan insanlar, Hacı İlbey mahallesinin sel, yangın ve deprem gibi felaketlerden etkilenmemesini Balım Sultan yatırının koruyucu özelliğine bağlamaktadırlar (Akyalçın, 1998, 48-50).

2.3. Veli Şemsüddin Efendi (Ayak Dedesi)

Hasan Baba'yla aynı devirde yaşamış Veli Şemsüddin Efendi, halk arasındaki adıyla Ayak Dedesi, Hasan Baba'nın halifelerindendir. Yatırı Atatürk Parkı'nın batı kısmında ve yolun tam ortasında bulunan Veli Şemsüddin Efendi'nin, Ayak Dedesi adını almasında bu yatır ziyaret edenlerin yaptığı işlemlerin etkisi vardır. Bu yatıra genellikle geç yürüyen veya yürüyemeyen çocuklar getirildiğinden bu adı almıştır. Mezar kitabesinde "İkinci Murat devrinin müfessir ve muhaddis ve sahib-i âsâr âlimlerinden ve Emir Sultan'ın halifesi Hasan Hoca Baba'nın kâmil hulefasından Veli Şemsüddin Hazretlerinin Kabr-i Şerifidir" yazmaktadır (Akpinarlı, 1973, 23).

2.4. Çırpılı Dede

Balıkesir'in batı kısmındaki Huzurevi'nin arka kısmında, daha önceleri "Hıdırlık Bayırı" olarak bilinen mevkide bulunan yatırda Çırpılı Dede'nin yattığı söylenir. Çırpılı Dede, rivayetlerde Hasan Baba'nın kardeşi olarak geçmektedir. Ayakkabıcılık yapan kardeşi Hasan Baba, şehirde yaşarken Çırpılı Dede ise şehrin dışında yaşar, kardeşine bazen uğrar, mendil içinde süt getirir, ancak süttten bir damla bile yere akmaz. Hasan Baba'ya yakınlığıyla halk arasında itibar bulan Çırpılı Dede'nin yatır özellikle Hıdrellez günlerinde ziyaret edilir. Hıdrellez akşamı türbeye ziyarete gidenler, geceyi burada geçirerek dileklerine kavuşacaklarına, tazelik, zindelik ve bereket kazanacaklarına inanmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle Çırpılı Dede yatır Balıkesir'de Hıdrellez kutlamalarının önemli merkezlerinden birisidir. Geniş katılımlı ve genellikle gece yapılan ziyaretlerde namaz kılınır, yatırda mum yakılıp çaput bağlanır (Akyalçın, 1998, 53).

Çırpılı Dede'nin Hasan Baba'yla ilişkisini anlatan ve günümüzde sözlü gelenekte yaşamaya devam eden bir efsane vardır. Bu efsaneye göre evliyalardan sayılan Hasan Baba'nın Hüseyin isminde kendinden birkaç yaş küçük bir kardeşi daha vardır. Hasan Baba, şehrin içinde ayakkabı sanatıyla meşgul olurken kardeşi Hüseyin Baba, Balıkesir'in çevre dağlarında başkalarına çobanlık yapmakla hayatını

devam ettirmiş. Hüseyin Baba kış günlerinde ağabeyine sırtına odun sarınarak çalı çırpı getirirmiş. Bu yüzden de ona “Çırpılı Dede” veya “Çırpılı Baba” lakabı verilmiş. Her ikisi de hak yolunun yolcusu olan iki kardeş, olanca güçleriyle Allah’a karşı olan bütün vazife ve görevlerini son derece hassasiyetle yerine getirirlermiş. Her ikisi de çalışmalarının semerelerini keramet göstererek alırlarmış.

Bir gün Çırpılı Baba ağabeyini ziyaret etmek istemiş. Fakat ona hediye olarak kahvaltılık süt götürmeyi düşünmüş. Götüreceği sütü durabilmesi mümkün olmayan bir tülbende koymuş. Süt tülbentten akmazmış. Tülbentten dört ucunu bağlayarak ağabeyinin yanına gelmiş. Süt dolu tülbendi duvarda gözüne ilişen bir çiviye asmış. Tam o anda güzel bir bayan, ayakkabı siparişi için Hasan Baba’nın dükkânına girmiş. Hasan Baba, hanımın ayakkabısının ölçüsünü almak için kadının çıplak ayağını karton üstüne bastırmış. Fakat kadın ölçü için herhalde paçasını biraz fazla kaldırdığından olsa gerek Çırpılı Dede kadının bacağını görünce hemen gönlü, nefsi vesveseye kapılmış. Kadına meyletmiş. İşte tam o anda tülbentteki süt akmaya başlamış. Durumu gören Hasan Baba, “*Kendine gel kardeşim, süt akıyor*” diye Çırpılı Dede’yi uyarmış. Sözünün arkasına şu sözü de eklemiştir: “*Allah’ı yalnız dağda bulmak değil, her gün bunların içinde yaşayarak bulmak marifettir.*”

Kadın çıkıp gittikten sonra Hasan Baba, cebindeki mendili çıkarıp, mendilini sobanın önüne yaymış ve sobanın içindeki bütün ateşleri mendilin içerisine doldurmuş. Mendilinin dört ucunu da içinde ateş dolu olarak birbirine bağlamış ve kardeşi Çırpılı Baba’ya, “*Haydi bakalım kardeşim, al şu getirdiğin sütü. Eve gidip bu sütle bir kahvaltı yapalım.*” demiş. Birisi tülbentten akmayan sütünü almış, diğeri de mendilindeki ateşi alıp Hasan Baba’nın evine giderek ateşte sütü pişirmişler, beraberce bir kahvaltı yapmışlar (Kesirvenli İsmail Hoca).

Aynı efsanenin başka bir rivayetine göre, kabahatini anlayan Çırpılı Dede, “*Allah benim ölümü bile Balıkesir’in içine nasip etmesin*” demiş ve oradan uzaklaşmış. Bu olaydan sonra Balıkesir’e hiç gelmemiş. Bu yüzden onun mezarı Balıkesir’in merkezinde değil, dışında, şehrin yukarılarında bir yer olan Aygören’dedir. Çırpılı Dede’nin mezarı her yıl Hıdrellezde ziyaret edilir (Elif Leyla Erkek). Ayrıca çocuğu olmayan kadınların da ziyaret mekânlarındandır (Yasa-Korkut, 1936a, 109). Görüldüğü üzere Çırpılı Dede, efsaneye göre her ne kadar kusur işlemiş olsa da, yapmış olduğu hatanın cezasını kendi belirlemiş ve bu cezayı şehre bir daha gelmeyerek çekmiştir. Çırpılı Dede böyle bir kabahat işlemiş olsa da, Hasan Baba gibi muhterem bir zatın kardeşi olması nedeniyle türbesi halk tarafından ziyaret edilip dileklerde bulunulmaktadır.

Hasan Baba ve Çırpılı Dede'nin ayrı ayrı kerametlerinin konu edildiği bu efsanede özellikle “ateşe hükmetme” motifinin bazı menakıpnamelerde de yer aldığını belirtelim. Daha çok İslam öncesi Türk inanışlarıyla izah edilebilecek bu durum, Baba İlyas ve Abdal Musa gibi veliler hakkında anlatılan rivayetlerde vardır (Ocak, 1983, 117-121). Hasan Baba da mendilinin içine sobadan aldığı kor parçalarını koyarak ateşe hükmettiğini göstermektedir.

Ateş ve sütle ilgili Balıkesir’de anlatılan efsanenin bazı farklılıklarla Bursa’da Geyikli Baba’yla ilgili olarak anlatıldığını görüyoruz. Efsaneye göre Bursa’nın fethine katılmış velilerden Musa Baba, pamukların içine bir miktar kor koyup Geyikli Baba’ya gönderir, ancak korlar, pamuğu yakmamaktadır. Geyikli Baba da Musa Baba’nın gönderdiği kâsenin içine süt koyarak geri gönderir. Musa Baba, sütü görünce şaşırır. Etrafındakiler, süte neden şaşırdığını sorduğunda sütün geyik sütü olduğunu söyler (Olgun, 1989, 103). Burada efsanelerin ilk bölümleri benzerdir, ikinci kısımda farklılık vardır, ancak vermek istedikleri mesaj ortaktır. Ateşe hükmeden bir veliye, diğer veli başka bir kerametiyle karşılık vermektedir. Burmalı ve Balıkesirli veliler etrafında bunun gibi benzer efsanelerin anlatılması, bölgenin kültürel olarak yakınlığına bir delil olsa gerektir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bursa ve Balıkesir bölgesinde halef-selef ilişkisine sahip velilerin hayat hikâyeleri ve kerametleri birbirinden farklıymış gibi gözükse de aslında bu velilerin sosyal hayatta üstlendikleri işlevleri büyük oranda benzerdir. Bursa’nın fethinde gördüğümüz gibi bu bölgedeki pek çok veli, “alp” sıfatlı erenlerdir. Başka bir ifadeyle veli olmanın yanında savaşçı özellikleri de vardır. Anadolu’nun ve Rumeli’nin Türk ve aynı zamanda Müslüman yurtlar haline gelmesinde derviş, baba, eren vb. adlarla anılan tiplerin katkısı tartışılmayacak ölçüde büyüktür. Bilindiği gibi Ömer Lütfi Barkan’ın “kolonizatör” adını verdiği ve Orta Asya menşeli olduklarını söylediği Türk dervişleri, yeni fethedilen yerlere zaviyeler kurarak buraları yerleşime açmışlardır. Barkan, bu dervişlerin Anadolu’nun ve Balkanların Türkleşmesinde oynadıkları rolü şöyle ifade eder: *“Birçok köylere ismini veren, elinin emeği ve alının teriyle dağ başlarında yer açıp yerleşen, bağ ve bahçe yetiştiren dervişler ve daima garbe doğru Türk akını ile beraber ilerleyen benzerlerini doğuran zaviyeler ve bu zaviyelerin harbe giden, siyasi nüfuzlarını padişahların hizmetinde kullanan, zaviyelerinde padişahları kabul eden ve onlara nasihat veren şeyhler, bizim alakamızı celp etmek için birçok vasıfları haizdirler. Hele onların daha fazla yarı göçebe Türkmenler arasında telkinatta bulunuşu, köylerde yaşayışı, toprak*

işleyişleriyle meşgul gözükmesi ve benimsemek için dağdan ve bayırdan toprak açması bu alakayı şiddetlendirmektedir.” (2002, 137).

Bursa ve Balıkesir’deki velileri de bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Yeni fethedilen topraklarda veliler kurdukları tekkelerle ve tarıma açtıkları arazilerle şehirleşmeye ve sosyal hayatın kurulmasına da katkı yapmışlardır. Hatta Hasan Baba’nın ayakkabıcı olması gibi bazı velilerin bir meslek erbabı olmaları da bu tiplerin toplum için sadece dini hayatta değil, sosyal ve iktisadi hayatta da önemli roller üstlendiklerini göstermektedir.

Bir başka husus ise veliler etrafında anlatılan menkıbelerin işlevi meselesidir. Menkıbelerde keramete bağlı olarak ortaya çıkan ağaçlar ve sular, tabiattaki diğer sıradan unsurlardan farklıdır. Çünkü velilik vasfı olan bir şahsın okuyla, asasıyla veya ayağını yere vurmasıyla zuhur eden bu unsurlar, kutsal kabul edilerek çoğunlukla ziyaret edilmektedirler. Genellikle veli veya evliya mezarlarının hemen yanında bulunan ağaçlar ve sular, velilerin halk nazarında mertebelerini yükselttiği gibi, bölgenin farklı bir şekilde algılanmasını da sağlamaktadır. Bu özellikle fetih dönemlerinde çok daha önemlidir, çünkü yeni fethedilen yerler, bu tarz menkıbe ve efsanelerle Türk-İslâm toprağı haline gelmiştir. Askeri güçle alınan topraklar, kutsal hale getirilmiş unsurlarla yabancı eller olmaktan çıkıp vatan olma özelliği kazanmıştır. Anadolu’da pek çok yerde bir veli adıyla anılan bir suyun, kayanın veya suyun olması, aslında efsanelerin dönüştürücü gücünü göstermektedir.

Özellikle Bursa’daki velilerin devlet yönetimine yakın olmaları, hatta Emir Sultan’ın Bayezid’in damadı olması, fetih amaçlı savaşlardan önce hükümdarın kılıcını bir velinin bağlaması, fetih hareketlerine “gaza” ruhunun katıldığını ve aynı zamanda fetihlere dini bir meşruiyet kazandırıldığını da göstermektedir. Diğer bir ifadeyle Rumeli’ye ve Balkanlara doğru yapılan genişleme siyaseti, veliler vasıtasıyla Allah için yapılmış ve bu yüzden bütün İslam’ın takdir ettiği bir harekete dönüşmüştür.

Sonuç olarak Osman Devleti’nin ilk yıllarında Bursa’da yaşayan ve Bursa’nın fethi başta olmak üzere şehrin bir kültür merkezi haline gelmesinde önemli katkıları olan Emir Sultan ve Geyikli Baba gibi veliler, öğrencilerini Balıkesir bölgesine göndererek Bursa’da elde edilen başarının bir benzerini bu bölgede ele etmeyi amaçlamışlardır. Başka bir ifadeyle Bursa’daki velilerin halifeleri olarak bilinen Balıkesirli şahsiyetlerin bu bölgeye gelmeleri tesadüfi değildir. Bu aynı zamanda bölgenin Osmanlı’ya bağlanması veya yakınlaşması için de faydalı sonuçlar vermiştir. Emir Sultan ve Geyikli Baba gibi velilerin yanında yer aldığı Osmanlı daha Karesi Beyliği’ni sınırlarına dâhil edememiş iken ilk adımları bölgeye gazi-dervişleri

göndererek atmıştır. Tarihi vesikalardan ve menkıbelerden takip edebildiğimiz kadarıyla Balıkesir’e gelen veliler, başta Hasan Baba olmak üzere bu konuda oldukça başarılı olmuşlardır. Balıkesir’in dini, iktisadi ve kültürel hayatında aktif olarak yer alan bu velilerin, ölümlerinden sonra da toplum hayatını etkilemeye devam ettiklerini görüyoruz. Günümüzde hem Bursa’da hem de Balıkesir’de adı geçen veliler, halk tarafından ziyaret edilmekte, menkıbelerle anılmakta, kendilerinden yardım ve koruma talep edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınarlı, Kerim Kâni (1973). *Balıkesir’de Yatırlar (Hasan Baba ve Diğer Türbeler)*, Balıkesir: Taner Matbaası.
- Akyalçın, Necmi (1998). *Balıkesir Yöresinde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir.
- Algül, Hüseyin ve Azamat Nihat (1995). “Emîr Sultan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 11, İstanbul, 146-148.
- Araz, Nezihe (1984). *Anadolu Evliyalari*, İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Ayral, Alparslan (1996). *Balıkesir’in Manevi Korumucularından Balım Sultan*, Sivas: Dilek Matbaası.
- Barkan, Ömer Lütfi (2002). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk Dervişleri”, *Türkler*, 9, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 133-153.
- Duymaz, Ali (2000). “Balıkesir ve Çevresindeki Yatırları Fonksiyonları Açısından Bir Değerlendirme”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), Mayıs, 337-354.
- [Gölpınarlı], Adülbaki (1934). “Balım Sultan”, *Kaynak*, 16-17-18, 369-372.
- Güngör, Kemal (1956). “Anadolu’da Hızır Geleneği ve Hıdrellez Törenlerine Dair Bir İnceleme”, *Türk Etnografya Dergisi*, 1, 54-59.
- İlgürel, Mücteba (1992). “Balıkesir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, İstanbul, 12-14.
- İnalcık, Halil (1992). “Bursa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul, 445-449.
- Kerim, Niyazi (1934). “Balıkesir’deki Yatırlar”, *Kaynak*, 2(16-17-18), 386-387.
- Mecdi Mehmet Efendi (1989). *Hadaiku’ş-Şakaik: Şakaik-ı Nu’maniye ve Zeylleri*, hzl.: Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1983). *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul: Erderun Kitabevi.

- Ocak, Ahmet Yaşar (1996). “Geyikli Baba”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 14, İstanbul, 45-47.
- Olgun, Yusuf (1989). “Tarihî Bursa Efsaneleri (Derleme-İnceleme)”, Bursa. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2000). *Karesi Vilâyeti Tarihçesi*, hzl.: Abdülmecid Mustafa, Balıkesir.
- Yasa, Muammer ve Korkut, H. (1936a). “Balıkesir’de Yatırlar”, *Kaynak*, 4(39), 107-109.
- Yasa, Muammer ve Korkut, H. (1936b). “Balıkesirde Yatırlar”, *Kaynak*, 4(40), 35-138

SÖZLÜ KAYNAKLAR

	Adı-Soyası	Doğum Tarihi	Tahsili	Nerden Öğrendiği	Derleme Yeri	Görüşme Tarihi
1	Elif Leyle Erkek	1950	Yüksekokul Mezunu	Babasından	Balıkesir/Merkez	2003
2	Hacer Güzel	1991	Lise	Dayısından	Balıkesir/Merkez	2004
3	Kesirvenli İsmail	1938	-	Babasından	Balıkesir/Kesirven	2003